

האדם אשר חייג את מספר הי-טלפון של קיבוץ שעריהעמקים היה אדיב מאד. "שמא תוכל לי הטריח את עצמך לבוא אלי? אשלה לך מכונית לקחת אותך מן הקיבוץ!"

האיש שעמד בצד השני של הקו היה אהרון כהן, חבר משק שעריהעמקים, והמומחה מס' 1 במדינה לענינים ערביים. ההזמנה נראתה לו מפתיעה במקצת, אחרי שנים ארוכות של חוסר-קשר עם הממרי שלה. מן הפתם חשב כי נתעוררה בעיה מרעית ביחסים בין ישראל והעולם הערבי, וכי הפעם מבינה גם הממשלה שיש צורך להתייעץ עם מומחה כמותו.

הדרך משעריהעמקים, ליד טבי עון, עד למשרדו של המזמין עבי רה ביעף. הוא קיבל את האיש הקי-ש"ש, הולדה-הלכ, באדיבות רבה. "בעצם", אמר, "עשיתי רק טובה לחבר. הוא רצה לפגוש אותך, וי-ביקש ממני לתווך ביניכם."

בוה פנה לגבר אחר שנכח בחי-דר. "תמיד בבקשה את מר...?" הכריז, ומיהר להתרחק מן השי-נייב.

בצורה זו נאסר, לפני שבועיים, חבר מרכז מפ"ם אהרון כהן, וי-נודדה הפרשה אשר תאמיל במי-שך השנה הבאה — עד לגמר הבי-חירות לכנסת הרביעית — על כל-פרשה פוליטית אחרת במדינה זו.

"אהרונצ'יק"

אהרון כהן (מימין) ליד מרדכי אורן, על במת כינוס-היטוד של האיגוד היהודי-ערבי של מפ"ם בשנת 1956. ידידיו של כהן בטוחים כי הוא

נפל קרבן לקנוניה דומה לזו שהפילה בשעתו בפח את מרדכי אורן, על סטך האשמה מבויתת. בין כהן ואורן: עורך העולם הזה, אורי אבנרי. זוהי אחת התמונות הנדירות של כהן, ששנא פירוטומת.

לפי חוק זה, יכול מנגנון-החושך והיועץ המשפטי לשים קץ לקאריירה של כמעט כל אדם כזה, להשליך אותו לכלא למשך תקו-פות ארוכות.

האנשים המעטים שעקבו בחרדה עמוקה אחרי דרכו של חוק זה — וביניהם עורכי העולם הזה — פנו אז בקריאה נרגשת אל חברי הכנסת לקבור בקולותיהם חוק זה, העשוי לשים קץ לחרות האורת. אולם חברי מפ"ם בכנסת הצביעו ברגע המכריע בציי-תנות מופתית למען החוק. ייתכן שהיו בטוחים כי יפגע רק באחרים, וכי להם, כחברי הקואליציה וכתנועת-יפועלים חלוצית בעלת מסורת, לא יאונה כל רע.

חמש-עשרה שנות מאסר

כדי לקבד מושג על מהותו של חוק מחריד זה, די להסתכל בסעיף 24 שלו, הון במגע עם סוכן זה. הנוסח:

24. (א) קיים אדם מגע עם סוכן זר ואין לו הסבר סביר לכך, רואים אותו כאילו מסר ידיעה סודית בלי להיות מוסמך לכך. (ב) ניסה אדם ליצור מגע עם סוכן זר, או ביקר אדם במקום מגוריו או במקום עבודתו של סוכן זר, או נמצא בחברתו, או נמצא ברשות אדם שמו או מענו של סוכן זר — ואין לו הסבר סביר לכך, דינו כדון המקיים מגע עם סוכן זר.

(ג) בסעיף זה, "סוכן זר" — לרבות מי שיש יסוד סביר לחשוד בו כי עסק, או נשלח לעסק, מטעם מדינה זרה או למענה, באיסוף ידיעות סודיות או במעשים אחרים העשויים לפגוע בבטחון מדינת ישראל. "ידיעה", לפי החוק, הוא כמעט כל דבר בעולם. אומר סעיף 1: "לרבות ידיעה שאינה בכונה... כל תאור, תכנית... תפץ או חלק מהם המכילים ידיעה או העשויים לשמש מקור לידיעה."

לפי נוסח זה, כל אדם זר חשוד בישראל מראש כסוכן זר, וכל מגע עמו חשוד מראש כריגול, וכל דבר הנאמר לו הוא בגדר ידיעה — אלא אם כן יוכיח הגאשם עצמו תוס'לב. החוק אינו אומר מה זה תוס'לב. העונש הצפוי על פשע זה: חמש-עשרה שנות מאסר. הח'כים שנכנעו ללחצו של דויד בן-גוריון ומסרו לו במו ידיהם סכין חוקית זו, בה יכול לחתוך את גרוגם לעת מצוא, יכלו להתנחם כי חוק מסוג זה קיים גם בבריטניה הגדולה. אולם ההבדל הוא מהותי: בבריטניה יש מסורת דמוקרטית של מאות בשנים. שם אין כל קשר בין מנגנון-החושך לבין מפלגות. שם לא יעז שום ראש-ממשלה להפעיל חוק למטרות שלא נועד להן. בישראל המצב שונה לגמרי.

כך נוצר מצב שאם רוצה דויד בן-גוריון לחסל אישיות ציבורית מסוימת (א) להנחית מכה על מפלגתו) די לו לעיין בתיק החשאי של האיש. אם נמצא בתיק כי עסקן זה נפגש כמה פעמים עם שליחי של מדינה זרה — למשל עם מנהל המכון הבריטי או עם נציג החברה החזיתית האמריקאית — וכי פגישות אלה נתקיימו בנוסבות לא לגמרי רגילות, יוכל להאשים את האדם בפשע חמור נגד המדינה. במקרה זה יעמוד בית-המשפט במצב קשה מאד. בישראל קיים אמון עיתר במוסד המשפטי. אולם גם השופט ההגון ביותר אינו יכול לשפוט אלא על-פי החוק שנחקק בכנסת. ועל פי החוק שנתקבל בכנסת, בתמיכתם הנלהבת של חברי מפ"ם, יעמוד כל נאשם במקרה כזה מראש במצב כמעט גואש מול אישום מתוכנן של מנגנון-החושך.

מסתורין — בגלל מי?

אם יתברר במהלך משפטו של אהרון כהן כי אמנם קיימות הוכחות שפשע במויד, כמפורש ובצורה חד-משמעית נגד בטחון המדינה, יהיה זה טיהור מפואר של ראש-

פרשת כהן-פשע, עלי-לה-או קנוניה מפלגתית

אלו קרה הדבר בבריטניה הגדולה, היה הענין יכול להיות פשוט למדי. הממונה על שרותי הבטחון אסר איש, אחרי שאסף הוכחות-לכאורה לאשמתו. היועץ המשפטי מחליט, על סמך הוומה, אם להעמיד את האיש לדין. בית-המשפט ידון אם ההאשמה הוכחה כדיון. כל האנשים האלה הם עובדי המדינה, כפופים לביקורת הדמוקרטית של הממשלה והפרלמנט. הם יכולים לשעות, כמובן, אולם לא יעלה על דעתם שלא לפעול לפי מיטב הכרת חובתם.

היה זה אופייני למצב שהשתרר במדינת ישראל ששום אדם רציני לא האמין השבוע כי כאן הענין פשוט כליכך. אנשים בלתי-ספורים, בעמדות ציבוריות אחריות, פיקפקו בגלוי הן בכנות פעולותיו של מנגנון-החושך, הן בטיב ההחלטות של היועץ המשפטי, והן בכח-נותיו של ראש-הממשלה, המפקד למעשה על שניהם אישית. אולי זוהי טרגדיה לגבי מדינה הנמצאת במצבה החמור של ישראל: מנגנון-החושך, המופקד גם על הגנת המדינה מפני סכנות הריגול, שוב אינו נהנה מן האימון הציבורי העיתר, הדרוש לפעולתו היעילה. בהיותו משוחרר מכל ביקורת דמוקרטית, בהיותו כפוף המופקד גם על הגנת המדינה מפני סכנות הריגול, שוב אינו נהנה מן האמון הציבורי בהן היה מעורב בגלוי, חסר אמון ראשוני זה. מנגנון-החושך הוכיח את עצמו פעמים כה רבות, בשנים האחרונות, כמכשיר מפלגתי ואישי מובהק, ואופיו של היועץ המשפטי נתגלה בצורה כה חותכת, עד שאיש לא היה מוכן לקבל את ההודעות והשמעות כדברי תורה מסיני. האורח הישראלי המשכיל, העסקן המפלגתי, העתונאי, חבר-הכנסת — הרגיש חובה לעצמו לנתח בעצמו את העובדות היודר עות, כדי להגיע לכלל דעה עצמאית אם אמנם מהווה פרשת אהרון כהן פשע לאומי, או שמא היא עלילה זדונית או קנוניה מפלגתית.

מבחינה תיאורטית, קיימות שלוש אפשרויות שונות לגבי הפרשה:

- אהרון כהן הוא פושע, שבגד בכונה זדונית במדינת ישראל, בחבריו ובאידיאלים להם הקדיש את כל חייו.
- אהרון כהן חף מפשע, ונפל קרבן לעלילה זדונית, שכונתה להרוס אותו ואת מפלגתו.
- אהרון כהן עשה מעשים שאינם בגדר פשע לגבי אדם נורמלי, אך המהחיים פשע חמור לפי החוק הקיים במדינת ישראל.

האפשרות השלישית היא המעניינת ביותר. לפני שנה ורבע קיבלה הכנסת חוק מיוחד במינו — החוק לתיקון דיני עונשין (בטחון המדינה) תשי"ז—1957. חוק זה מגוסס כך שהוא מאפשר להפיל כמעט כל אדם העוסק בחיים ציבוריים, כל איש פוליטי וכל עתונאי.